

“Koliko su važna suđenja za ratne zločine za oporavak društva nakon sukoba?”

Uljuljkana u blaženom stanju ignorancije, u koje nas je dovela teška ekonomska situacija, moja generacija razmišlja u stilu stihova pjesme hrvatskog rock banda Majke: „*A mene ne zanima to o čemu se priča, a mene ne zanima to što se događa...*“ Gubitak veze s realnošću je odraz sveopšte besperspektivnosti i društvenog blata u kojem smo zaglibili već dvije decenije nakon rata ne nalazeći pravi način da nastavimo dalje. Pri tome je najlakše reći kako je mlada generacija nezrela, ali bi bilo pošteno primjetiti da je upravo nedovoljno zrelo cijelo naše društvo, čijeg smo neodgovornog političkog djelovanja nusprodukt.

Rođeni u novom mileniju, odrastamo uz nove tehnologije i nove - virtuelne životne vrijednosti. Mi smo Millennials. Zašto bi nas interesovala suđenja za ratne zločine ukoliko nisu digitalizovana ili simplificirana u formu avatara? Zbog čega bi čitali hiljade stranica teško razumljivih sudskih presuda kada smo navikli na komunikaciju u texting formatu? Jesmo li mi - rođeni nakon ratova u bivšoj Jugoslaviji oslobođeni tog teškog bremena, koje na naša pleća uporno tovaru politički dinosaurusi? Na prvi pogled odgovor se čini logičnim - mladi nisu bili rođeni za vrijeme rata, ni po čemu nisu doprinijeli činjenju zločina, pa kako onda mogu imati odgovornost za tuđe krivične postupke? A onda se osvrneš oko sebe, ugledaš porušene objekte i moralno urušene ljude pune predrasuda i shvatiš kako još uvijek živimo u ratovima iz devedesetih i kako smo žrtve i zatočnici ograničenog nacionalističkog uma, sposobnog jedino da stvara nove sukobe.

Za razliku od Hollywoodskih blockbustera, život rijetko nudi sretne završetke za kojima žudi čitav region. Trebamo relaksirane odnose i situaciju gdje je normalno otići na izlet u susjednu zemlju i po prvi put vidjeti da tamo ne žive demonizirani neandertalci, nego ljudi sličnih interesovanja i životnih nadanja. A kako napraviti taj prvi korak? Kako se pomjeriti iz postojećeg političkog blata, ako pravda nije zadovoljena? Svako ovdje nosi svoju priču i pravično uho bi trebalo pažljivo saslušati svaku od njih. U razgovorima sa porodicom i prijateljima čuo sam mnogo toga o njihovim ratnim iskustvima, čitao sam vijesti o ratnim zločinima, pitajući se da li je naša osobna perspektiva dovoljno objektivna da sagleda i drugu stranu priče. Da li postoji veliki registar dokumentata, koji bi mogao rekonstruisati pravu istinu o ratovima iz devedesetih i čije glasno čitanje bi dovelo do sveopšte društvene katarze? Kako začepiti usta neodgovornim političarima koji svakodnevno šire neistine, pravdajući zločine da bi prikrili vlastitu odgovornost za rat? Mi smo njihovi taoci, nesposobni da razmišljamo vlastitom glavom. Nesvjesno ponavljamo fraze pokupljene sa televizije po kojima smo samo mi žrtve, a oni drugi su počiniooci. Mi i oni - idealan scenarij za neke buduće ratove!

Moja priča je slična hiljadama priča moji vršnjaka iz cijele regije. Ja svog djeda nisam upoznao. Poginuo je u ratu. Uskraćene su mi prilike sreće, uspomena i radosti. Možda me je baš on mogao naučiti da vozim bicikl ili igrati šah? Mama i dajdža su mi pričali o njemu. I oni su bili djeca kada im je rat grubo i nepravedno uzeo oca. Često mislim da dijeleći sa mnom priče o ocu, pokušavaju da ga zadrže u svojim sjećanjima. Kad govore o djedu nikada ne govore o njegovoj smrti. Govore o životu. Priče su uvijek ispunjene ljubavlju i smijehom. Mamu je naučio da skija, a dajdža je krenuo djedovim stopama - završio je isti fakultet. Dobro znam da žele u meni probuditi osjećaje ljubavi, a ne mržnje. Ne želim da mrzim, ne želim da likujem i tražim osvetu, želim samo da ljudi odgovoni za zločine budu izolovani od zdravog ostatka društva i dugo razmišljaju o svojim postupcima.

Takav rasplet ne bi bio moguć bez Međunarodnog krivičnog suda. Bez suđenja za ratne zločine danas bi živjeli u nakaradnom društvu u kojem se zločinci slave kao heroji, a državu bi vodile osobe koje su naređivale najstrašnija krivična djela. Žrtve bi neprestano živjele svoju traumu, nepriznate i osuđene na vječitu bol. Škole bi ličile na predvojničku obuku, na kojoj se treniramo za buduće ratove, a mi nesposobni da se suočimo sa vlastitom prošlošću znali bi jedino da mrzimo neprestano potičući spiralu zla. Više nego zločincima, suđenja su potrebna nama. Da se upitamo za vlastitu odgovornost i razmislimo šta smo spremni uraditi da se stvari konačno pomjere s mrtve tačke.

Mir ili pravda? Rekao bih, oboje. Bez mira ne možemo krenuti putem pronalaženja pravde, a vlastiti mir ne možemo postići bez znanja da je pravda zadovoljena. Zato, ostavimo sudove da rade svoj posao, jer oni po definiciji moraju biti objektivni. U međuvremenu, zapitajmo se šta mi možemo uraditi da bi se suočili s prošlošću i tako stvorili pretpostavke za normalnu budućnost.

Mada vam se čini da našu generaciju ništa ne zanima, u stilu stihova s početka priče, pozivam vas sve da promislite još jednom. Ova priča je moj prvi korak. Podijeliću je s mojim virtuelnim prijateljima sa društvenih mreža iz cijele regije, spreman da saslušam i njihove priče. Tek tada će oni prestati biti virtuelni, a postati stvarni prijatelji. Ko zna, možda i naša društva tako konačno sazriju i shvate da je tamo neki daleki i strani sud pomogao da opet postanemo ljudi.

Hamza Ajanić
II razred
Druga gimnazija Sarajevo
Sutjeska 1
71000 Sarajevo

„Koliko su važna suđenja za ratne zločine za oporavak društva nakon sukoba?“

Prisjetih se dana kada sam sjedila na balkonu porodične kuće moga oca u selu Kamenica kod Zvornika. Imala sam samo pet godina. Ne sjećam se svih slika jasno, ali nekoliko njih ne izlazi iz moje glave. Puno nepoznatih ljudi oko porodične kuće. Zbunjeni i usmjereni pogledi na livadu ispred. Bager skida velike količine zemlje, a ljudi u bijelim odijelima, sa maskama na licu, kopaju lagano malim lopaticama. Uplašena utrčah u kuću, ali ipak radoznala, skrivajući se iza zavjese ugledah nešto meni nepoznato u tom trenu. Poderana i prljava odjeća, dokumenti, žice, upaljači, sitne stvari poput tabakere i slično. Ništa nisam shvaćala. Nekoliko godina kasnije dolazim sa mojim razredom u Srebrenicu, u mjesto Potočari, u obilazak. Prvi pogled zastade na velikoj zagrađenoj površini, a unutar površine sve bijeli nišani. Poredani jedan do drugog, kao da nešto jedan drugom šapuću. Tišina. Niko ne progovara.

Sad sam starija. Shvaćam i povezujem. Povezujem priče o ratu i ratnim dešavanjima i zločinima. Priče o pokolju i grobnicama. Priču o Srebrenici i bijelim nišanima. Sve je isto kao u Kamenici, prije nekoliko godina. Sad su slike jasnije. Jasno je, da je i ona livada ispred porodične kuće u Kamenici jedna od masovnih grobnica. Čije su one kosti bile u grobnici? Možda od nekog bližnjeg rođaka mog oca. Srce se steglo. Guši me. Najtužnija slika ostavi i najjači udarac na mene. Slika trudne žene, a u stomaku nerođena beba. Metak ih je obije usmrtio. Žalosno, da žalosnije ne može biti. Pitam se ko je ovo mogao učiniti i je li imao srce? Hiljadu pitanja, a odgovora nisam imala. Samo tuga i jecaji oko mene. Došle majke obični mezar svojih najmilijih. Ima i djece. Spominju očeve, djedove, amidže i dajdže, komšije i prijatelje. Čujem riječi stare nene: „Bože, ima li pravde? Kazni ih! Kazni ratne zočince!“ Slušam i razmišljam o sudu i pravdi.

Prošlost, rat i ratni zločini su povezani sa našom budućnošću. Vrlo je bitno to da je formiran jedan međunarodni tribunal i da sudi po zločinu, a ne po imenu zločinca. Znači, imamo osnovno. Pojedinci se vode izrekom: „Oko za oko“, ali ja znam da to dovodi do sljepila cijelog društva i nasilja među društvom. Od nasilja imaju koristi samo oni koji nemaju šta izgubiti, ali mi imamo. Mi imamo nas i naše nove generacije koje dolaze. Na društvenim mrežama imamo često priliku pročitati komentare mladih koji su još uvijek mržnjom zatrovani. Čitam riječ: „Osveta“. Od osvete nemamo ništa osim novog stradanja. Osveta je uvijek posljedica slabe i nezadovoljne duše koja ne može da podnese nepravdu. Ja bih radije da čujem riječ „Pravda“ jer pravedan čovjek je najmanje podložan društvenom nemiru. Posljedice rata su ogromne. Imamo veliki broj žrtava nasilja, zločina, materijalnih šteta, zlostavljanja i silovanja... Koliko je majki koje čekaju da svoje sinove pronađu i ukopaju, ili, koliko je majki umrlo ne dočekavši da ukopaju svoje najmilije. Mislim da je veoma nepravedno prema njima i njihovim moralnim i vjerskim vrijednostima i običajima, da ne ukopaju svoje mrtve na dostojanstven način. Nepravedno je i da se te majke suočavaju sa činjenicom da ratni zločinci hodaju slobodno gradom. Kažnjavanjem ratnih zločinaca roditeljska savjest bi bila mirnija, a duša mrtvih zadovoljna. Koliko je mladih djevojaka zlostavljano i silovano, koliki je broj djece začeto i rođeno?

Žalosno da takav podao i zao čin ostane nekažnjen, a još žalosnije što se stiče dojam da je dopustiv jer ga skoro niko ne osuđuje. Svjedoci nasilja prolaze kroz veoma težak i traumatičan period tokom suđenja. Sve iznova svojim svjedočenjem proživljavaju. Zato suđenje ne treba otežavati i oduglovačiti ili pak ostaviti po strani. Mene najviše zabrinjava to što su posljedice rata ostavile duboke tragove na djecu. Mi živimo na ranama koje ne zarastaju. Nismo bili sudionici prljave igre, ali mi smo ti koji najviše ispaštamo. Djeca koja su bili svjedoci nasilja stiču dojam i uvjerenje kako su neka nasilna djela dozvoljena i prihvatljiva u društvu. Takva djeca ne mogu da razgraniče šta je dobro a šta loše. Njihovo psihičko i emocionalno stanje je poljuljano.

Dvadeset i jednu godinu poslije rata slušam prepirke i svađe. Zašto? Zato što je zavladao mržnja, jedna od posljedica rata. Zato što je zavladao i strah. Strah je osobina slabosti svakog živog bića. Mnogi od nas ne žive svoje snove jer živimo svoje strahove. Strah od rata, strah da se ne ponovi. Strah kad odem u Kamenicu i pogledam spomenik na kojem piše 244 žrtve rata. Strah da odemo u školu prirode, na Ozren. Strah da odemo na ekskurziju u Beograd. Jedan od strahova je upravo i taj da nema suđenja i da se gubi povjerenje u rad suda. Strah da pravde nema. Prikrivanjem ratnih zločinaca i njihovih bolesnih činova, prikriivanje dokaza, odlaganjem suda i šutnjom usađujemo novim generacijama da je sve to dozvoljeno. Mijenjamo njihov pogled na život i svijet.

Omladina napušta svoje domove, odlaze u daleke i velike zemlje tražeći posao. Mislim da ujedno bježe od same situacije u državi: propale firme i privredna propast, velika nezaposlenost, nemir u zemlji, negativne posljedice na društvo, nagla porast nacionalizma, dezintegracija i invalidnost društvenih uređenja, nastala kao posljedica ratnih dešavanja... Koliko je izbjeglih i raseljenih lica otišlo u druge zemlje, napustilo svoju rodnu grudu? Nisu otišli da bi pobjegli, nego da ne bi isto proživjeli.

Presude za ratne zločince ne mogu vratiti dane, mjeseci ni godine, izgubljeno djetinjstvo i žrtve, ali mogu dati nadu da vjerujemo u bolje sutra, mogu vratiti samopouzdanje preživjelih i uljepšati svoju a i budućnost novih generacija.. Presude daju do znanja svakome onome ko sebi da za pravo da krši zakone opće pravde da će njegova ohola i drska nakana biti zaustavljena i kažnjena oduzimanjem slobode. Lekcija svakome ko pomisli da ponovi ovakve ili slične zločine! Lekcija osude i lekcija humanosti.

Ako „Tribunal“ znači izraz kojim se u najširem smislu opisuje pojedinac ili institucija koja je ovlaštena donositi presude, odnosno odgovarajuće odluke u pravnim i upravnim sporovima, a pod tim se najčešće podrazumijevaju sudska i upravna tijela sastavljena po posebnim zakonima, neka onda rade svoj posao baš po zakonu. Neka se što više zalažu da svoju zadaću privode kraju, da se istina utvrdi i ratni zločinci osude da ne bi došlo do ponovnih sukoba. U suprotnom, svi ćemo ponovo ispaštati i nekim dijelom odgovorni biti. A ratni zločinci? Oni će uvijek biti na slobodi. Biće kao naša sjenka uvijek pored ili ispred nas.

Ne dozvolimo da nečiji grijesi iz prošlosti unište našu budućnost. Mislimo na našu budućnost jer ako o njoj ne mislimo, ne možemo je ni imati.

Ajla Memić
Razred: IIa
JU Srednja medicinska škola Tuzla
Ul. Fra Grge Martića 5
75000 Tuzla

Koliko su važna suđenja za ratne zločine za oporavak društva nakon sukoba?

„Velika kolektivna isparavanja, smradovi historije. Smradovi perzijski, smradovi aleksandrijski, smradovi kanibalski, smradovi cesarinski, smradovi avarski, hunski, tatarski, mongolski, germanski, smradovi križarski, smradovi turski, smradovi napoleonski, smradovi samurajski, smradovi pruski, franc-jozefinski, benitomussolinijski i smradovi adolfhitlerski. Smradovi, smradovi dokle seže historija. Nasmrđjelo se čovječanstvo na pohodima i zahodima ratničkim!“ (Ranko Marinković, Kiklop).

Prema nekim procjenama 14 500 ratova vođeno je između 3 500. godine pr. Kr. do kraja 20. stoljeća. Ili, ipak, nije? U ratom zahvaćenim državama tijekom 2016. godine poginulo je više od 100 000 ljudi. Lakše je rat započeti, nego ga okončati! Nije nemoguće. Ali postoji li uopće opravdan razlog za rat? Nakon rata svako se društvo sa svojim povijesnim

nasljeđem suočava na svoj način, tražeći neku vrstu katarze. Neka su društva u tome uspješnija od drugih. Što ih u tome čini uspješnima i koja je „formula“ trajnoga mira i oporavka društva?

U raspravi o ljudskoj prirodi Thomas Hobbes tvrdi da je osnovni instinkt čovjeka napad i da smo po prirodi ratoborni i nasilni dok Jean Jacques Rousseau tvrdi da su ljudi bili miroljubivi sve do osnutka prvih civilizacija. Antropolozi i povjesničari složiti će se da je Hobbes bio u pravu. Nijedno razdoblje svjetske povijesti nije bilo pošteđeno katastrofalnih posljedica rata. Svakakvi ratovi su bili vođeni, od onih koji traju samo nekoliko dana do stoljetnih sukoba, usprkos zagovaračima mira i zajedništva. Unatoč svim pjesnicima i prorocima koji su sanjali i koji sanjaju o utopiji bez rata, održivi mir u našoj stvarnosti i dalje se čini nedostižnim, a rat se smatra sasvim realnim dijelom povijesti svakog društva. Ratovi su nužna zla, a njihove strahote tolike i takve veličine da se ne mogu opisati riječima. Rat donosi samo mržnju i laži. Ljudi postaju sebični i okrutni. Kao rezultat toga čovječanstvo i moralnost pati. Rat je neprijatelj čitavoga čovječanstva i ljudske civilizacije. Ništa dobro se ne može postići ratom te ne smijemo opravdavati nijedan rat! Rat ne samo da koči razvoj nacije, već ruši socijalnu koheziju i usporava napredak čovječanstva. Nacije nastale na ruševinama gradova, mržnji, razaranja, smrti, samo su „slamke među vihorima“ (Petar Petrović Njegoš). Vergangenheitsbewältigung njemački je termin koji najbolje opisuje razdoblje post-konfliktne obnove društva u kojem se nalazimo. Taj termin mogli bismo prevesti kao prevladavanje prepreka proizašlih iz negativnog nasljeđa naše prošlosti. Prva žrtva rata uvijek je istina. Najveći potpirajući hostilnosti i netrpeljivosti između naroda najčešće su mediji. Oni u vrijeme rata oblikuju javno mnijenje i samim tim utječu na postupke građana. Tako su mnoge države bile napadnute i razorene topovima iz medijskih studija. Brojne stvari utječu na „distorziju mišljenja“, a kako bismo razlučili mišljenja i pretpostavke od činjenica potrebna nam je određena povijesna distanca jer se mir može graditi samo na činjenicama i istini. MKSJ pridonosi utvrđivanju tih činjenica, sprječava bilo kakvo negiranje zločina i pokušaje revizionizma te zastupa transparentnost omogućujući široj javnosti uvid u suđenja; kao i unapređenju i reformi sudstva država bivše Jugoslavije. Suđenja za ratne zločine daje žrtvama glas, a njihovim obiteljima nadu u trajni i održivi mirovni proces.

Shvativši da zločin nema nacionalnost, već samo ime i prezime, a da žrtve nisu samo brojevi, već i one imaju svoje ime i prezime, svoje obitelji, svoj zavičaj i svoju državu, možemo istinski započeti proces izgradnje mira. Potrebno je vrijeme da se prevladaju psihološke i fizičke zapreke koje proizlaze iz sukoba. Neka društva su uz velike napore uspjela zacijeliti i najdublje rane, premostiti i najveće razlike. Društvo se mora fokusirati na pronalazke žrtava u skrivenim jamama i masovnim grobnicama, komemoraciju žrtvama i na socijalnu rekonstrukciju. Društvo mora unaprijediti ljudska prava i gospodarsku obnovu temeljeći sve to na suosjećanju, isprici i oprost; shvativši da rat ne dolazi u obzir niti kao ultima ratio i da se svi sukobi mogu i moraju riješiti bilateralnim pregovorima i arbitražama te da je važno poduzeti sve samo da se izbjegne krvoproliće.

Vivian Bister
4. razred ekonomske gimnazije
Ekonomska i trgovačka škola Čakovec
Vladimira Nazora 36,
40000 Čakovec, Hrvatska